Res Rhetorica

ISSN: 2392-3113

Normy w komunikowaniu retorycznym
Norms in rhetorical communication

12 (4) 2025

ISSUE EDITORS: AGNIESZKA KAMPKA, MARTA KOBYLSKA

SPRAWOZDANIE / REPORT

MARTA KLIMCZAK-UZDOWSKA
UNIWERSYTET WARSZAWSKI, POLSKA
https://orcid.org/0000-0002-5594-3685
mk.klimczak@student.uw.edu.pl

Sprawozdanie/Report: XX konferencja Polskiego Towarzystwa Retorycznego „Retoryka i kultura”, 20-21.11.2025, Warszawa

License

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 international (CC BY 4.0).
The content of the license is available at http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

MARTA KLIMCZAK-UZDOWSKA
UNIWERSYTET WARSZAWSKI, POLSKA
https://orcid.org/0000-0002-5594-3685
mk.klimczak@student.uw.edu.pl

Sprawozdanie/Report: XX konferencja Polskiego Towarzystwa Retorycznego „Retoryka i kultura", 20-21.11.2025, Warszawa

W dniach 20-21 listopada 2025 r. odbyła się XX konferencja Polskiego Towarzystwa Retorycznego, w ramach której uczczono jubileusz jego XXV-lecia. W tym roku Towarzystwo zorganizowało ją we współpracy z Wydziałem Neofilologii Uniwersytetu Warszawskiego, z grupą badawczą Ret-Net: Languages and Rhetorical Cultures przy WN UW oraz z Interdyscyplinarnym Centrum Retoryki Stosowanej Pro Rhetorica przy Instytucie Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk. Konferencja poświęcona była zagadnieniom z pogranicza retoryki i szeroko pojmowanej kultury. Stanowiła też okazję do refleksji nad ćwierćwieczem działalności PTR i otworzyła przestrzeń do interdyscyplinarnej dyskusji nad tą jedną z najbardziej wielowymiarowych relacji kształtujących nasze myślenie o retoryce.

Obrady otworzyły uroczyste przemowy członkiń Komitetu Organizacyjnego konferencji: dr hab. Moniki Kostro, Prodziekan ds. jakości kształcenia Wydziału Neofilologii UW, dr hab. Marii Załęskiej, prof. UW, Przewodniczącej Polskiego Towarzystwa Retorycznego oraz prof. dr hab. Joanny Partyki, Zastępczyni Dyrektora ds. Naukowych IBL PAN.

Początkowe panele poprowadziły Agnieszka Kampka oraz Joanna Partyka. Pierwszy z nich poświęcony był relacji między retoryką a współczesnymi wyzwaniami kultury słowa. Otworzyła go Maria Załęska (UW), wygłaszając referat pt. *Retoryka a kultura wolności słowa*, w którym prelegentka rozważała, odnosząc się do współczesnych przykładów, cztery układy zależności między wolnością do mówienia a treściami, które(ych) (nie)wolno mówić w sferze publicznej. Jako druga głos zabrała Agnieszka Budzyńska-Daca (UW), która w referacie pt. *Retoryka a słowo* zestawiła ze sobą obydwie kategorie, biorąc na warsztat *solidarność* jako słowo szczególne dla polskiego *imaginarium* i posługując się przy tym kategoriami

ideografu Michaela Calvina McGee oraz słowa-boga Kennetha Burke'a. Panel wieńczyło wystąpienie Ewy Modrzejewskiej (UW) pt. *Rem tene, verba sequentur! Refleksja o współczesnych kompetencjach obywatelskich*, w którym retorycznemu namysłowi poddano sposoby realizacji zadań argumentacyjnych będących częścią matury z wiedzy o społeczeństwie. W drugim z paneli otwierających wzięto na warsztat *Rozwój kultury komunikacji retorycznej*. W pierwszym referacie Jakub Z. Lichański (UW, *emeritus*) wygłosił referat, w którym podjął refleksję nad tym, *Czy kultura może się obejść bez retoryki?* i wychodząc od definicji kluczowych pojęć, wskazał na łączące je w praktyce idee i mechanizmy transmisji społecznej. Jako drugi przemawiał Paweł Gondek (KUL), który wygłosił referat pt. *Relacje między retoryką a kulturą. Uwagi z perspektywy tradycji perypatetyckiej*. Autor wskazał zależności między tymi kategoriami i przyjrzał się im z perspektywy trzech porządków: metodologicznego, filozoficznego i prakseologicznego. Temat ostatniego z referatów wygłoszonych w tym panelu brzmiał: *Szósta część retoryki? Refleksje o rozwoju myśli retorycznej*, a jego autorką była Beata Gaj (UKSW). Punktem wyjścia były badania Laurenta Pernota dotyczące „poziomu 0" retoryki, czyli rozmaitych *officio oratoris*, które można traktować jako jej tytułową szóstą część. Autorka rozwinęła tę konstatację w swoim wystąpieniu.

Dwa kolejne panele poświęcone były wymiarowi prywatnemu i publicznemu retoryki (przewodniczenie – Mirosław Ryszkiewicz) oraz wymiarom dyskursu publicznego (przewodniczenie – Katarzyna Mołek-Kozakowska). Pierwszy panel rozpoczęła Joanna Partyka (IBL), która podzieliła się wynikami badań poświęconych *Retoryce prywatności w kulturze staropolskiej*, koncentrując się na funkcji i retorycznym wymiarze zapisków prowadzonych w rodzinach szlacheckich. Julia Lewandowska (UW) wygłosiła referat pt. *Retoryka a figura autorki w tekstach hiszpańskich pisarek zakonnych (XVI-XVII)*, prezentując unikatowe dla polskiego audytorium badania nad publikacjami hiszpańskich mniszek i powtarzającymi się w nich toposami. Temat wystąpienia Elżbiety Pawlak-Hejno (UMCS) brzmiał: *Między prywatnym a publicznym: retoryczne strategie kobiet w polskich gazetach sprzed stulecia*. Ostatni z referatów podejmował problem tego, jak kobiety współtworzące polską prasę przełomu XIX i XX wieku wkraczały do sfery publicznej. Wyniki badań dotyczących relacji między retoryką a kulturą dyskursu publicznego zaprezentowali Piotr Lewiński (UWr) w referacie pt. *Retoryka antysemicka w kulturze i tradycji polskiej od XVI wieku do czasów współczesnych*, Paweł Sarna wraz z Eweliną Tyc (UŚ)w wystąpieniu *Retoryka sceny. Reporterskie narracje o uchodźcach w perspektywie dramatyzmu Kennetha Burke'a* oraz reprezentująca UMCS Julia Kaproń. Pierwszy z wymienionych badaczy zaprezentował przegląd przykładów tego, jak od XVI stulecia aż do czasów współczesnych kreślono obraz Żyda w kulturze polskiej, poddając refleksji to, na ile mamy do czynienia z powielaniem

wciąż tych samych antysemickich narracji, a na ile zmieniają się one wraz z upływem czasu. W kolejnym referacie podjęto próbę retorycznej analizy dwóch współczesnych reportaży ukazujących migrację jako dramat społeczny: *Nawet jeśli umrę w drodze* Moniki Białkowskiej oraz *Nadzy nie boją się wody* Matthieu Aikinsa. Wykorzystano do tego teorię dramatyzmu Burke'a. Ostatnia z badaczek wzięła na warsztat *Pierwsze spojrzenie na »obcych« Retoryczną funkcję okładek polskiej i niemieckiej prasy opiniotwórczej w kreowaniu wizerunku migrantów*, podejmując problem wizualnej reprezentacji migrantów na okładkach wybranych tygodników, a badanie miało charakter komparatystyczny.

Kolejna część obrad odbyła się w trzech równoległych panelach: *Retoryka a konwencje kulturowe* (prowadzenie: Piotr Lewiński), *Retoryka w dyskursie dokumentalnym* (prowadzenie: Anna Bendrat) oraz *Retoryka w dyskursie publicznym* (prowadzenie: Paweł Sarna). Pierwszy z paneli rozpoczęło wystąpienie Katarzyny Mołek-Kozakowskiej (UO), która wygłosiła referat pt. *Między uznaniem praw a wsparciem dla (edukacyjnych) polityk językowych: retoryka polskiego dyskursu medialnego w kwestii wielojęzyczności*, w którym zbadała to, jak dyskurs publiczny, w tym medialny, poniekąd oddolnie przedstawia roszczenia i przesłanki różnych grup interesu w odniesieniu do rozmaitych aspektów polityk językowych. W kolejnym wystąpieniu Jakub Pstrąg (UJ) zaprezentował referat pt. *Ich metafory w naszym życiu. Metafora jako narzędzie perswazji retorycznej*, przyglądając się metaforze jako ważnemu elementowi praktyki retorycznej w debacie politycznej. Ostatnie wystąpienie Michała Mokrzana (UWr), pt. *Retoryki i kultury antropocentryczne? Rhetoric culture theory wobec nowych materializmów*, było poświęcone ocenie korzyści i ograniczeń teorio-poznawczych dla badań prowadzonych z wykorzystaniem ontologii materialistycznych, a na warsztat wzięto refleksję nad tym, czy aktorzy nie-ludzcy perswadują i wytwarzają kultury. Drugi panel otworzyło wystąpienie Magdaleny Piechoty (UMCS) pt. *Retoryczne wymiary przestrzeni w tetralogii reportażowej Ilony Wiśniewskiej*, w którym prelegentka przyglądała się szczególnej semantyzacji przestrzeni dalekiej Północy dokonywanej przez autorkę reportażu. Przyjęta przez Piechotę metoda zakładała połączenie analizy poetyki tekstu z retorycznymi mechanizmami nadawania znaczeń i funkcji. Jako druga wystąpiła Agnieszka Szurek (UW), a tytuł jej referatu brzmiał: *Postawy wobec historii w albumach lokalnego mikroobiegu: w stronę Burke'owskich »attitudes toward history«*. Pochyliła się w nim nad tym, jakie postawy wobec historii są w tych publikacjach konstruowane i jaką rolę odgrywają one w lokalnym ekosystemie retorycznym. W równoległym panelu Anna M. Kiełbiewska (UW) wygłosiła referat pt. *Non-apology. Strategie unikania w przeprosinach publicznych*, prezentując przegląd rozmaitych funkcji, które może pełnić ten gatunek w dyskursie publicznym. Marta Klimczak-Uzdowska (UW) w wystąpieniu pt. *Retoryczne*

strategie pamięci zbiorowej w polskim dyskursie prawnym skoncentrowała się na krytycznej analizie tego, w jaki sposób teksy aktów prawnych poświęconych upamiętnianiu historii konstruują jej obraz.

Pierwszy dzień obrad zamknęło spotkanie poświęcone „Pamiętnikowi retorycznemu" wydanemu przez Polskie Towarzystwo Retoryczne z okazji jubileuszu XXV-lecia istnienia organizacji, a każdy z obecnych na sali uczestników wydarzenia otrzymał swój egzemplarz. Było to wydarzenie na kształt wieczoru wspominkowego, podczas którego miały okazję wybrzmieć opowieści zarówno założycieli i „weteranów" PTR, jak i jego najmłodszych stażem członków i sympatyków. We wspomnieniach przewijała się przede wszystkim postać prof. dr hab. Jakuba Z. Lichańskiego – założyciela i pierwszego przewodniczącego Polskiego Towarzystwa Retorycznego. Gośćmi specjalnymi spotkania były dawne studentki Profesora, uczestniczki prowadzonych przezeń proseminarium i seminarium magisterskiego. Warto nadmienić, że nostalgiczny charakter tego spotkania wprawił wszystkich uczestników w pełen ciepła i wzajemnej życzliwości nastrój. Tę część konferencji zwieńczyła uroczysta kolacja.

Drugiego dnia uczestników konferencji powitały Joanna Patryka wraz z Kingą J. Rogowską, przewodniczącą Zespołu ds. Debat PTR, które wprowadziły słuchaczy w kolejną część jubileuszowej konferencji. Tym razem zamiast tradycyjnego panelu naukowego odbyła się pokazowa debata oksfordzka zorganizowana przez Zespół ds. Debat PTR. Jej tezą było stwierdzenie *Znajomość łaciny powinna być obowiązkowym elementem kształcenia akademickiego w naukach humanistycznych*. W jury zasiedli Marcin Będkowski z UW, Paweł Gondek z KUL oraz Anna Kulma z UJ. Funkcję marszałkini pełniła Kinga J. Rogowska, a sekretarzyni – Ligia Karaszewska. Drużynę propozycji (a zatem tych, których zadaniem jest dowiedzenie prawdziwości zaprezentowanego twierdzenia) tworzyli Dominik Bąk, Grzegorz Chmiel, Marcel Gogolewski i Kacper Berełkowski. Drużynę opozycji (tych, którzy pozostają w kontrze do tegoż twierdzenia) reprezentowali Eliza Wessel, Oskar Turowicz, Irena Worobkiewicz oraz Jakub Czajka. Po pełnej emocji oraz retorycznych chwytów debacie jury wydało werdykt, zgodnie z którym w stosunku 2:1 w głosach sędziowskich wygrała drużyna propozycji. Publiczność była jednak za drużyną przeciwną. Debata została entuzjastycznie przyjęta przez publiczność, a także została wyrażona nadzieja, by ten format publicznej dyskusji docierał do coraz szerszego, również pozaakademickiego grona.

Na kolejną część obrad składały się trzy równoległe panele: *Retoryka a kultura komunikacji prezydenckiej* (prowadzenie: Agnieszka Budzyńska-Daca), *Retoryka w kulturze literackiej* (prowadzenie: Anna M. Kiełbiewska) oraz *Retoryka powagi i humoru* (prowadzenie: Ewa Modrzejewska). Pierwszy panel rozpoczęło wystąpienie Agnieszki Kampki (SGGW), którego tytuł brzmiał: *Pogranicze*

kultur retorycznych – kampania prezydencka w mediach społecznościowych. Prezentowało ono wyniki analizy aktywności kandydatów na urząd prezydenta w mediach społecznościowych i podejmowało refleksję nad normami obowiązującymi w tej komunikacji. Kolejny był referat pt. *W poszukiwaniu utraconej wspólnoty – hołd narodowy (hommage national) jako gatunek retoryczny we współczesnym dyskursie prezydenckim we Francji* wygłoszony przez Monikę Kostro (UW). Ten panel zamknął referat Marty Kobylskiej (UR), który zatytułowany był *Prezydencka retoryka, motywacja i polityka nieinterwencji* i prezentował analizę motywów retorycznych działań prezydenta Josepha R. Bidena Jr. podjętych w odpowiedzi na agresją Rosji na Ukrainę w kontekście prezydenckiej retoryki nieinterwencji. Drugi z paneli rozpoczął Bartosz Horodecki (UAM), który w referacie *Między wykładem noblowskim Olgi Tokarczuk a Narodowym Czytaniem poezji Jana Kochanowskiego* pochylił się nad retoryką lektury i analizował to, w jaki sposób ekspozycja stosunku do czytania może apelować do odbiorcy wystąpienia publicznego. Mirosław Ryszkiewicz (UMCS) wygłosił wystąpienie pt. *Retoryka i poetyka dzieł/tekstów literackich/nieliterackich – (nienowa) propozycja teoretycznoliteracka*, w którym uznał poetykę, czyli teorię dzieła/tekstu literackiego skoncentrowanej szczególnie po przełomie romantycznym na funkcji estetycznej, oraz retorykę, czyli teorię tekstu i teorię komunikacji, zorientowane zwłaszcza na funkcję perswazyjną, za komplementarne teorie, które pozwalają opisać właściwie każdy wytwór kultury. Z kolei Anna Bendrat (KUL) zaprezentowała referat, którego tytuł brzmiał: *„Pomiędzy nami Atlantyk": retoryka granicy w teatrze współczesnym*. Prelegentka przedstawiła tytułowy Atlantyk nie tylko jako obraz fizycznego oddalenia, lecz przede wszystkim trop retoryczny, który symbolizuje wykorzenienie, emigracyjne rozdarcie, niemożność komunikacji i utratę spójnej tożsamości. W równoległym panelu obrady otworzyła Agnieszka Piskorska (UW) wystąpieniem poświęconym *Strategiom perswazyjnym w dyskursie żywieniowym*. W swoim referacie zaprezentowała wyniki badań ankietowych nad komunikacją perswazyjną wokół propagowania wybranych nawyków żywieniowych. Jako druga przemawiała Joanna Nowakowska z KUL, która wygłosiła referat pt. *Humor w służbie weganizmu? Retoryka mediów społecznościowych Beyond Meat jako nowe oblicze komunikacji prośrodowiskowej*, w którym – poprzez analizę strategii marketingowych marki *Beyond Meat* – podjęła refleksję nad tym, czy humor staje się nowym narzędziem budowania wspólnoty wegańskiej i jej wizerunku, czy jest on raczej strategią mającą poszerzyć grono konsumentów. Panel zamknęło wystąpienie *Uśmiech jako narzędzie perswazji: między retoryką a komunikacją niewerbalną* wygłoszone przez Joannę Kiereś-Łach również reprezentującą KUL. Badaczka przedstawiła rozważania nad perswazyjną rolą uśmiechu, a analiza została osadzona w kontekście klasycznej teorii *ethosu*, *logosu* i *pathosu* oraz

zestawiona z refleksją nad funkcjami komunikacji niewerbalnej we współczesnych teoriach perswazji.

Panele stanowiły ostatni punkt, po którym nastąpiło uroczyste zamknięcie XX konferencji Polskiego Towarzystwa Retorycznego, która tym samym przeszła do historii. Stała się ona przestrzenią wymiany międzyuczelnianej, międzygeneracyjnej oraz interdyscyplinarnej refleksji naukowej poświęconej temu wszystkiemu, co sytuuje się na styku retoryki i kultury. Przed PTR teraz czeka kolejne jubileuszowe wyzwanie, którym będzie X konferencja z cyklu Rhetoric in Society, planowana na rok 2027 w Warszawie.